

LV

LV

LV



EIROPAS KOPIENU KOMISIJA

Briselē, 21.4.2009
COM(2009) 174 galīgā redakcija

**KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI UN EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI**

**par to, kā tiek piemērota Padomes Regula (EK) Nr. 44/2001 par jurisdikciju un
spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komerclietās**

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI UN EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI

par to, kā tiek piemērota Padomes Regula (EK) Nr. 44/2001 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komerclietās

1. IEVADS

1.1. Vispārīga informācija

Padomes Regula (EK) Nr. 44/2001 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komerclietās (Brisele I)¹, turpmāk – regula, ir pamats Eiropas tiesu iestāžu sadarbībai civillietās un komerclietās. Tajā ietverti vienoti noteikumi, kā risināt piekritības strīdus un veicināt spriedumu, izlīgumu un publisku aktu brīvu apriti Eiropas Savienībā. Ar to aizstāja 1968. gada Briseles Konvenciju par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komerclietās, kurā grozījumi izdarīti ar konvencijām par jaunu dalībvalstu pievienošanas minētajai konvencijai (turpmāk – Briseles konvencija)².

Eiropas Kopiena un Dānija ir noslēgušas nolīgumu par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komerclietās, kas nodrošina regulas piemērošanu Dānijā, sākot no 2007. gada 1. jūlija³. Lugāno 1988. gada konvencija, ar kuru regulē šo pašu jomu, ir saistoša dalībvalstīm, ieskaitot Dāniju, no vienas puses, un Īslandei, Norvēģijai un Šveicei, no otras puses⁴. Pēdējo minēto konvenciju tuvākajā nākotnē aizstās ar konvenciju, ko noslēgs Kopiena, Dānija un iepriekš minētās valstis⁵.

1.2. Šis ziņojums

Šis ziņojums ir sagatavots saskaņā ar regulas 73. pantu, pamatojoties uz Komisijas pasūtītu vispārēju pētījumu par regulas praktisku piemērošanu⁶. Turklāt Komisija ir pieprasījusi pētījumu nolūkā analizēt esošos valstu noteikumus par jurisdikciju, kas ir piemērojami gadījumos, kad atbildētājam nav domicila dalībvalstī („papildu jurisdikcija”)⁷. Komisija ir pieprasījusi arī pētījumu⁸, lai novērtētu, kāda ietekme būtu tad, ja Kopiena ratificētu Hāgas konvenciju par tiesas izvēles līgumiem⁹. Šajā ziņojumā ir ņemts vērā arī pētījums par tiesas lēmumu izpildi Eiropas Savienībā, kuru Komisija pasūtīja 2004. gadā¹⁰. Visbeidzot,

¹ OV L 12, 16.1.2001., 1. lpp.

² OV C 27, 26.1.1998., 1. lpp.

³ OV L 299, 16.11.2005., 62. lpp.

⁴ OV L 319, 25.11.1988.

⁵ OVL 339, 21.12.2007., 1. lpp.

⁶ Pētījumu, turpmāk – „vispārīgs pētījums”, sagatavoja *Prof. Dr. B. Hess, Prof. Dr. T. Pfeiffer, un Prof. Dr. P. Schlosser*. Pētījums atrodams tīmekļa vietnē:

http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/civil/studies/doc_civil_studies_en.htm

⁷ Pētījumu sagatavoja *Prof. A. Nuyts*. Pētījums atrodams tīmekļa vietnē:

http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/civil/studies/doc_civil_studies_en.htm

⁸ Pētījumu sagatavoja *GHK Consulting*. Pētījums atrodams tīmekļa vietnē:

http://ec.europa.eu/dgs/justice_home/evaluation/dg_coordination_evaluation_annexe_en.htm

⁹ Skat. Komisijas priekšlikumu parakstīt Konvenciju COM(2008)538 un SEC(2008)2389, 5.9.2008.

¹⁰ *Study on making more efficient the enforcement of judicial decisions within the European Union: transparency of a debtor's assets, attachment of bank accounts, provisional enforcement and protective measures*. Pētījumu sagatavoja *Prof. dr. B. Hess*, un tas ir pieejams šādā tīmekļa vietnē:

2005. gadā Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls civillietās un komercietās, pamatojoties uz Komisijas sagatavoto anketu, sniedza informāciju par regulas praktisku piemērošanu.

Šā ziņojuma mērķis ir sniegt Eiropas Parlamentam, Padomei un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai novērtējumu par regulas piemērošanu. Tam ir pievienota Zaļā grāmata, kurā izteikti daži ierosinājumi par iespējamiem risinājumiem attiecībā uz jautājumiem, kas skarti šajā ziņojumā. Abi dokumenti ir pamats sabiedriskai apspriešanai par regulas darbību.

2. REGULAS PIEMĒROŠANA KOPUMĀ

2.1. Statistikas dati par regulas piemērošanu

Lielākajā daļā dalībvalstu statistikas dati par regulas piemērošanu netiek sistemātiski vākti. Tomēr bija iespējams iegūt noteiktus datus no dažu dalībvalstu Tieslietu ministriju centrālajām datubāzēm, kā arī, izmantojot tiešos sakarus ar dalībvalstu tiesām, citu ieinteresēto personu iztaujāšanu, komerciālās un akadēmiskās datubāzes un publikācijas par juridiskām tēmām.

Jāizšķir noteikumi par jurisdikciju, no vienas puses, un noteikumi par spriedumu atzīšanu un izpildi, no otras puses. Vispārīgi raugoties, regulu lielākoties piemēro ekonomikas centros un pierobežas reģionos. Noteikumi par jurisdikciju tiek kopumā piemēroti relatīvi nedaudz gadījumos, proti, mazāk nekā 1 % no visām civillietām, bet 16 % pierobežas reģionos¹¹. Noteikumus par atzīšanu un izpildi piemēro biežāk, tomēr nebija iespējams iegūt visaptverošus datus par tiesu izdoto izpildāmības deklarāciju skaitu. Rādītāji ir gan ļoti zemi (piemēram, 10 deklarācijas 2004. gadā Portugālē), gan augstāki (piemēram, 420 deklarācijas 2004. gadā Luksemburgā), bet augstākie rādītāji jau atkal vērojami pierobežas reģionos (piemēram, 301 deklarācija *Landgericht Traunstein* Vācijā, kas atrodas netālu no Austrijas robežas).

2.2. Regulas vispārējs novērtējums

Kopumā regula tiek atzīta par ļoti sekmīgu instrumentu, ar kuru ir atvieglota pārrobežu tiesvedība, pateicoties efektīgai tiesu iestāžu sadarbības sistēmai, kas pamatojas uz visaptverošiem jurisdikcijas noteikumiem, paralēlu procesu koordināciju un spriedumu apriti. Regulā noteiktā tiesu iestāžu sadarbības sistēma ir sekmīgi pielāgota mainīgajai institucionālajai videi (no starpvaldību sadarbības uz Eiropas integrācijas instrumentu) un mūsdienu komerciālo attiecību jaunajiem izaicinājumiem. To ir augstu novērtējuši attiecīgo profesiju pārstāvji.

Šāda vispārēja apmierinātība ar regulas darbību tomēr nenozīmē, ka to nevarētu uzlabot vēl vairāk.

¹¹ http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/enforcement_judicial_decisions_180204_en.pdf
Statistikas dati vākti lielākoties par laikposmu no 2003. gada līdz 2005. gadam.

3. REGULAS KONKRĒTU PUNKTU ĪPAŠS NOVĒRTĒJUMS

3.1. Ekzekvatūras atcelšana

Saskaņā ar politiskajām pilnvarām, kādas Eiropadome deva Tampere programmā 1999. gadā un Hāgas programmā 2004. gadā¹², regulas pārskatīšanā galvenā uzmanība būtu jāvelta jautājuma izvērtēšanai par ekzekvatūras procedūras atcelšanu visās lietās, uz kurām attiecas regula.

Attiecībā uz esošo ekzekvatūras procedūru vispārējais pētījums liecina, ka tad, ja ir iesniegts pilnīgs pieteikums, process dalībvalstu pirmās instances tiesās caurmērā ilgst no 7 dienām līdz 4 mēnešiem. Taču, ja pieteikums ir nepilnīgs, procedūra ieilgst. Pieteikumi bieži ir nepilnīgi un tiesu iestādes lūdz papildu informāciju, jo īpaši tulkojumus. Izpildāmības deklarācijas pieteikumiem lielākoties ir pozitīvs iznākums (90-100%). Pārsūdzēti tiek tikai 1-5 % lēmumu. Pārsūdzības procedūras var ilgt no viena mēneša līdz trim gadiem atkarībā no konkrētās dalībvalsts procesuālās kārtības, kā arī tiesu noslogotības.

Gadījumos, kad izpildāmības deklarācija tiek apstrīdēta, visbiežāk minētais pamats atzīšanas un izpildes atteikumam ir tāds, ka saskaņā ar 34. panta 2. punktu dokuments nav pienācīgi piegādāts. Tomēr vispārējais pētījums liecina, ka šādi apstrīdēšanai reti ir pozitīvs iznākums¹³. Attiecībā uz sabiedrisko kārtību pētījums liecina, ka šis pamats tiek bieži minēts, bet reti pieņemts. Ja tas tiek pieņemts, tas galvenokārt notiek izņēmuma gadījumos nolūkā garantēt atbildētāja procesuālās tiesības¹⁴. Šķiet, ka civillietās un komercietās ārkārtīgi reti varētu būt gadījumi, kad tiesas piemērotu sabiedriskās kārtības izņēmumu attiecībā uz lietas izskatīšanu pēc būtības ārvalstu tiesā. Citi pamati atteikumam tiek minēti reti. Spriedumu pretrunīgums lielā mērā ir novērsts, vismaz Eiropas līmenī, pateicoties tam, kā darbojas regulas noteikumi par *lis pendens* un ar to saistītajām prasībām. Attiecībā uz konkrētu jurisdikcijas noteikumu pārbaudi jāapsver, vai tas joprojām ir saskaņā ar ārvalstu tiesas jurisdikcijas pārskatīšanas aizliegumu, turklāt noteikuma praktiskā nozīme aprobežojas ar to, ka tiesai jebkurā gadījumā ir saistoši fakta konstatējumi, ko veikusi izcelsmes tiesa.

3.2. Regulas darbība starptautiskajā tiesiskajā kārtībā

Kā Briseles konvencijas pēctece regula vadās no atbildētāja perspektīvas tiesas procesā. No šādas perspektīvas raugoties, lielāko daļu regulas noteikumu par jurisdikciju piemēro vienīgi tad, ja atbildētājam ir domicils kādā dalībvalstī. Ja atbildētājam nav domicila kādā dalībvalstī, regula atsauca uz attiecīgās valsts tiesību aktiem („papildu jurisdikcija”), izņemot gadījumus, kad kādas dalībvalsts tiesām ir izņēmuma jurisdikcija saskaņā ar regulas 22. un 23. pantu vai noteiktos strīdu veidos attiecībā uz īpašiem strīda priekšmetiem (piemēram, Kopienas preču zīmes)¹⁵.

Par regulas darbību starptautiskajā tiesiskajā kārtībā ir uzdoti vairāki prejudiciāli jautājumi Tiesai. Lietā 412/98 (*Josi*) Tiesa precizēja, ka strīdā starp atbildētāju, kura domicils ir dalībvalstī, un prasītāju, kura domicils ir trešā valstī, piemēro regulas (iepriekš konvencijas) noteikumus par jurisdikciju. Tā rezultātā atbildētāji, kuru domicils ir dalībvalstīs, strīdos,

¹² Padomes secinājumi ir iekļauti Savstarpējās atzīšanas programmā civillietās (OV C 12, 15.1.2001.) un Rīcības plānā Hāgas programmas īstenošanai - COM(2006) 331.

¹³ Tas tā ir, īpaši pateicoties tam, ka no regulas tika svītrotā prasība veikt pareizu dokumentu piegādi, kas ir samazinājis atbildētāja iespējas to izmantot ļaunprātīgi.

¹⁴ Skat., piemēram, Lietu C-7/98 (*Krombach*).

¹⁵ Regula (EK) Nr. 40/94 par Kopienas preču zīmi (OV L 11, 14.1.1994., 1. lpp.).

kuros iesaistītas puses, kuru domicils ir trešās valstīs, var paļauties uz regulas radīto aizsardzību. Lietā C-281/02 (*Owusu*) Tiesa lēma, ka regulas noteikumi, jo īpaši pamatnoteikums par atbildētāja domicila tiesu jurisdikciju, ir obligāti un to piemērošanu nevar apšaubīt, pamatojoties uz valsts tiesību aktiem. Tas tā ir ne vien attiecībā uz citām dalībvalstīm, bet arī tad, ja strīds ir saistīts ar trešo valsti un tam nav citu saistošo faktoru ar citām dalībvalstīm. Visbeidzot, Tiesa regulas darbību attiecībā uz trešām valstīm ir analizējusi savā Atzinumā 1/03. Šajā atzinumā Tiesa jo īpaši uzskata, ka regulā ietvertos jurisdikcijas noteikumus piemēro, ja atbildētāja domicils ir kādā dalībvalstī, gadījumos, kad saskaņā ar 22. un 23. pantu izņēmuma jurisdikcijas saistošie faktori atrodas trešā valstī (nav t.s. "*effet réflexe*").

Trūkstot saskaņotiem noteikumiem par papildu jurisdikciju, Kopienas pilsoņiem rodas nevienlīdzība attiecībā uz tiesu pieejamību. Pētījums par papildu jurisdikcijas jautājumiem liecina, ka tas tā jo īpaši ir gadījumos, kad pusei netiktu nodrošināta godīga uzklauššana vai pienācīga aizsardzība trešās valsts tiesās. Pētījums tāpat liecina, ka, trūkstot kopīgiem noteikumiem par jurisdikcijas noteikšanu attiecībā uz trešo valstu atbildētājiem, var tikt apdraudēta obligāto Kopienas tiesību aktu piemērošana, piemēram, attiecībā uz patērētāju aizsardzību (piemēram, daļlaiku), tirdzniecības pārstāvjiem, datu aizsardzību vai ražojumatbildību. Dalībvalstīs, kurās nepastāv papildu jurisdikcijas aizsardzība, patērētāji nevar celt prasību pret trešās valsts atbildētājiem. Tas pats attiecas arī, piemēram, uz darba ņēmējiem, tirdzniecības pārstāvjiem, konkurences tiesību pārkāpumos vai ražojumatbildības kaitējumos cietušajiem, kā arī uz personām, kas vēlas izmantot ES datu aizsardzības tiesību aktos paredzētās tiesības. Visās šajās jomās, kurās pastāv obligāti Kopienas tiesību akti, Kopienas prasītāji var zaudēt aizsardzību, kādu tiem paredz Kopienas noteikumi.

Turklāt, trūkstot kopīgiem noteikumiem par trešo valstu spriedumu sekām Kopienā, dažās dalībvalstīs var rasties situācija, kad trešo valstu spriedumi tiek atzīti un izpildīti pat tad, ja šādi spriedumi ir pretrunā obligātajām Kopienas tiesībām vai Kopienas tiesību akti paredz dalībvalsts tiesu izņēmuma jurisdikciju.

Visbeidzot, pētījums par papildu jurisdikcijas jautājumiem liecina, ka, trūkstot saskaņotiem noteikumiem, ar kuriem nosaka gadījumus, kādos dalībvalstu tiesas var, pamatojoties uz regulu, atteikties no savas jurisdikcijas par labu trešo valstu tiesām, rodas pamatīga neskaidrība un nenoteiktība.

3.3. Tiesas izvēle

Tiesas izvēles līgumiem piemērojamās tiesības. Kaut arī regulas 23. pantā, ko ir interpretējusi Eiropas Kopienas tiesa, ir sīki izklāstīti nosacījumi attiecībā uz tiesas izvēles līgumu spēkā esību, joprojām nav skaidrs, vai šie nosacījumi ir izsmeļoši. Pētījums liecina, ka dažos gadījumos papildus regulā noteiktajiem vienotajiem nosacījumiem uz pušu vienošanos uz papildu pamata attiecas valsts tiesību akti, kurus nosaka, atsaucoties uz *lex fori* vai *lex causae*. Tam ir nevēlamas sekas, proti, tiesas izvēles līgumu vienā dalībvalstī var atzīt par spēkā esošu, bet citā – par spēkā neesošu.

Tiesas izvēle un *lis pendens*. Ir izteiktas bažas, ka ar regulu netiktu pietiekami aizsargāti izņēmuma tiesas izvēles līgumi. Šādu bažu iemesls ir iespēja, ka viena šāda līguma puse vērsās kādas dalībvalsts tiesās, pārkāpjot tiesu izvēles līgumu un līdz ar to kavējot tiesvedību izvēlētajā tiesā, ciktāl pēdējā tiek sākta pēc pirmās tiesvedības. Lietā C-116/02 (*Gasser*) Eiropas Kopienas Tiesa apstiprināja, ka regulas *lis pendens* noteikums prasa, lai tiesa, kurā vērsās otrajā, apturētu procesu līdz laikam, kad tiesa, kurā vērsās pirmajā, ir apstiprinājusi vai noraidījusi piekritību. Lietā C-159/02 (*Turner*) Tiesa arī apstiprināja, ka procesuālie līdzekļi,

kas pastāv valstu tiesībās un ar kuriem var stiprināt tiesas izvēles līgumu sekas (piemēram, aizliegums sākt vai turpināt tiesvedību citā jurisdikcijā vai tiesā (*anti-suit injunction*)), nav saderīgi ar regulu, ja ar tiem nepamatoti iejaucas jurisdikcijas noteikšanā saskaņā ar regulu, ko veic citu dalībvalstu tiesas.

Rezultātā paralēlie procesi var radīt kavējumus, kas ir kaitīgi iekšējā tirgus pienācīgai darbībai. Dažos gadījumos puse var izmantot šādus kavējumus, lai faktiski pārtrauktu spēkā esošu tiesas izvēles līgumu, tādējādi radot sev negodīgas komerciālas priekšrocības¹⁶. Turklāt paralēli procesi rada papildu izmaksas un nenoteiktību. Turklāt ir novērota tendence, ka aizdevēji korporatīvo aizdevumu darījumos sāk tiesvedību priekšlaicīgi, lai nodrošinātu līgumā noteiktās tiesas jurisdikciju, kam ir negatīvas ekonomiskās sekas, kas izpaužas kā aizdevuma līgumos iekļauti noteikumi, kas paredz rīcību gadījumā, ja viena puse nepilda savas līguma saistības, kā arī šo noteikumu attiecināšana uz citiem aizdevuma līgumiem ar to pašu debitoru. Šādām situācijām ir īpaši negatīva ietekme dažos apstākļos, piemēram, kad pirmais process aprobežojas ar nelabvēlīgu tiesas skaidrojumu par puses tiesībām, kas izriet no līguma, kā rezultātā tiek pilnībā bloķēta tiesvedība pēc būtības.

Hāgas konvencija par tiesu izvēles līgumiem. Komisija ir ierosinājusi parakstīt Konvenciju par tiesu izvēles līgumiem, kas tika noslēgta 2005. gada 30. jūnijā Hāgas Starptautisko privāttiesību konferences ietvaros¹⁷. Konvenciju piemēros visiem gadījumiem, kuros vismaz viena puse rezidē līgumslēdzējā valstī, kas nav ES dalībvalsts, turpretī regulu piemēro tad, ja vismaz vienas puses domicils ir kādā no dalībvalstīm. Tā rezultātā būtu jānodrošina konvencijas noteikumu un regulas noteikumu saskaņota piemērošana. Galvenais jautājums ir šāds – vai ir lietderīgi saglabāt divus dažādus tiesiskos režīmus pat jurisdikcijas saskaņošanā starp dalībvalstu tiesām atkarībā no tā, vai vienai no pusēm domicils ir trešā valstī vai nē¹⁸. Attiecībā uz paralēlo procesu jautājumu konvencijā nav tieša noteikuma par *lis pendens*; tiesa, kurai lieta jāskata saskaņā ar līgumu, var turpināt procesu neatkarīgi no paralēliem procesiem, kas ir sākti kādā citā tiesā. Visām citām tiesām būtu jāaptur vai jāizbeidz process, izņemot noteiktas situācijas, kas ir definētas konvencijā.

3.4. Rūpnieciskais īpašums

Regulas noteikumu darbība rūpnieciskā īpašuma lietās rada grūtības gan šādu tiesību turētājam, gan tiem, kas vēlas tās apstrīdēt. Pirmie sarežģījumi attiecas uz *lis pendens* noteikuma darbību. Tiesvedība rūpnieciskā īpašuma lietās ir viena no jomām, kurās puses ir mēģinājušas aizsteigties priekšā tam, ka jurisdikciju īsteno kompetentā tiesa, sākot tiesvedību citā tiesā, kurai parasti, lai gan ne vienmēr, nav jurisdikcijas, vēlams, valstī, kurā tiesvedība, kurā lemj par jurisdikcijas jautājumu un/vai lietas būtību, aizņem ilgu laiku. Šāda taktika („torpedēšana”) var būt īpaši ļaunprātīga, ja pirmā procesa mērķis ir panākt deklarāciju par atbildības nepiemērošanu, līdz ar to reāli liedzot otrai pusei celt kompetentajā tiesā prasību pēc būtības. Tā var novest pat pie situācijas, kad vispār nevar celt prasību par zaudējumu atlīdzināšanu, piemēram, ja tiesa, kurā iesniegta prasība par patenta pārkāpumu, ir atteikusies no jurisdikcijas, jo pirms tam citā dalībvalstī ir prasīts tiesas paskaidrojošs spriedums par pušu tiesībām, kas izriet no līguma, var būt tā, ka pārkāpuma tiesvedību pēc tam nevar atsākt un tiesām, kuras izdeva paskaidrojošu spriedumu par pušu tiesībām, kas izriet no līguma, nav jurisdikcijas attiecībā uz pārkāpuma prasību.

¹⁶ Tomēr jāpiezīmē, ka nav statistikas datu, kas liecinātu par to, vai šāda rīcība vērojama bieži.

¹⁷ COM(2008) 538, 5.9.2008.

¹⁸ Plaša analīze par dažādām situācijām, kādas izriet no Hāgas konvencijas un regulas, ir atrodama iepriekš minētajā pētījumā par ietekmi, jo īpaši tā IV pielikumā (sal. 8. zemspvītras piezīmi).

Torpedēšanu izmanto ne tikai attiecībā uz paskaidrojošiem tiesas spriedumiem par pušu tiesībām, kas izriet no līguma, bet arī attiecībā uz pretprasībām, kas pamatojas uz rūpnieciskā īpašuma tiesību, piemēram patenta, par kuru ir celta pārkāpuma prasība, spēkā neesību. Atbildētāji pārkāpuma tiesvedībā var reāli bloķēt procesu, kā atbildētāja puse izvirzot prasību par patenta spēkā neesību¹⁹. Tā kā lietas par patenta spēkā esību jāskata tās dalībvalsts tiesā, kurā patents ir reģistrēts, tiesa, kas izskata pārkāpumu, ir spiesta apturēt procesu līdz laikam, kad kļūst zināms procesa iznākums attiecībā uz patenta spēkā esību. Tas var radīt nopietnus kavējumus, jo īpaši, ja atbildētājs (ātri) neceļ prasību par spēkā esību. Turklāt visās dalībvalstīs nav pieejams pozitīvs tiesas paskaidrojošs spriedums, ar ko precizē rūpnieciskā īpašuma tiesību pārkāpumā cietušās puses tiesības celt prasību.

Vēl tiek ziņots, ka sarežģījumus patenta tiesvedības sakarā rada tas, ka nav iespējams vērst konsolidētu tiesvedību pret vairākiem Eiropas patenta pārkāpējiem, ja pārkāpēji pieder pie vienas uzņēmumu grupas un darbībā īsteno saskaņotu politiku²⁰. Pienākums veikt tiesvedību katrā attiecīgajā jurisdikcijā radītu lielas izmaksas cietušajiem un traucētu efektīvi izskatīt prasības.

3.5. *Lis pendens* un saistītās prasības

Dažos citos gadījumos bažas radījusi arī regulas noteikumu piemērošana attiecībā uz *lis pendens* un saistītām prasībām.

Attiecībā uz izņēmuma jurisdikciju saskaņā ar regulas 22. pantu pētījums neliecina, ka būtu neatliekama praktiska vajadzība pēc izņēmumiem no prioritātes noteikuma. Tomēr ir ziņas, ka citās specifiskās jomās, piemēram, korporatīvā aizņēmuma un konkurences lietās, ir izmantota torpedēšana. Tādēļ būtu jāapsver, vai ir nepieciešams uzlabot esošo *lis pendens* noteikumu kopumā, lai novērstu ļaunprātīgu procesuālo taktiku un nodrošinātu pareizu tiesvedību Kopienā.

Attiecībā uz saistīto prasību noteikumu prasība, ka abām prasībām jābūt iesniegtām tiesā, un atsauces uz valsts tiesību aktiem par nosacījumiem saistīto prasību konsolidācijai kavē tiesvedības efektīvu konsolidāciju Kopienas līmenī. Pašlaik, pamatojoties uz regulu, nav iespējams vienas dalībvalsts tiesās apvienot prasības, jo īpaši dažādu prasītāju prasības pret vienu un to pašu atbildētāju²¹. Šāda konsolidēšana ir bieži nepieciešama, piemēram, attiecībā uz patērētāju kolektīvo tiesisko aizsardzību vai zaudējumu atlīdzināšanas prasībām saistībā ar EK konkurences noteikumu pārkāpšanu²². Tāpat tas, ka tiesa, kurā lieta iesniegta otrajā, atsakās no jurisdikcijas saskaņā ar 28. panta 2. punktu, var radīt (īslaicīgu) negatīvu jurisdikcijas kolīziju, ja pirmā tiesa neīsteno jurisdikciju attiecībā uz konkrēto prasību.

Viens no galvenajiem regulā ietvertajiem jauninājumiem bija tas, ka tika ieviesta laika posma definīcija, kad process tiek uzskatīts par notiekošu *lis pendens* un saistīto prasību noteikumu nozīmē. Šķiet, ka definīcija kopumā ir bijusi sekmīga. Tomēr ir radusies zināma nenoteiktība attiecībā uz tās interpretāciju, ko, iespējams, ir lietderīgi precizēt, piemēram, attiecībā uz to, kura iestāde ir atbildīga par piegādi, kā arī datumu un laiku, kādā prasība jāiesniedz tiesā vai jāsaņem iestādē, kas ir atbildīga par piegādi.

¹⁹ Lieta C-315/01 (*GAT*).

²⁰ Lieta C-539/03 (*Roche Nederland*).

²¹ Pašlaik 6. panta 1. punkts ļauj apvienot prasības vienīgi pret vairākiem atbildētājiem.

²² Skat. Zaļo grāmatu par patērētāju kolektīvo tiesisko aizsardzību -COM(2008) 794, 27.11.2008. - un Balto grāmatu par zaudējumu atlīdzināšanas prasībām saistībā ar EK konkurences noteikumu pārkāpšanu - COM(2008) 165, 2.4.2008.

3.6. Pagaidu pasākumi

Pagaidu pasākumi joprojām ir tā joma, kurā dalībvalstu procesuālo tiesību aktu dažādība apgrūtina šādu pasākumu brīvu izplatību.

Pirmkārt, grūtības rodas attiecībā uz aizsardzības pasākumiem, kas tiek noteikti, neizsaucot ierasties atbildētāju, un kurus paredzēts izpildīt bez iepriekšējas paziņošanas atbildētājam. Lietā C-125/79 (*Denilauler*) Eiropas Kopienu Tiesa lēma, ka šādi *ex parte* pasākumi ir ārpus regulas atzīšanas un izpildes sistēmas darbības jomas. Tomēr nav īsti skaidrs, vai šādus pasākumus var atzīt un izpildīt, pamatojoties uz regulu, ja atbildētājam pēc tam ir iespēja pasākumu apstrīdēt.

Vēl grūtības rodas saistībā ar aizsardzības rīkojumiem, kas vērsti uz informācijas un pierādījumu iegūšanu. Lietā C-104/03 (*St. Paul Dairy*) Eiropas Kopienu Tiesa lēma, ka uz pasākumu, ar kuru tika noteikts noprotināt liecinieku nolūkā ļaut iesniedzējam izlemt, vai celt prasību, nevar attiecināt jēdzienu pagaidu, tostarp aizsardzības, pasākumi. Nav īsti skaidrs, kādā apmērā šādi rīkojumi kopumā tiek izslēgti no regulas 31. panta darbības jomas. Ir izteikts viedoklis, ka tiesu labāku pieejamību panāktu, ja regulā līdztekus to tiesu jurisdikcijai, kurām ir jurisdikcija attiecībā uz lietas būtību, jurisdikciju attiecībā uz šādiem pasākumiem noteiktu to dalībvalstu tiesās, kurās atrodas meklētā informācija vai pierādījumi. Tas ir jo īpaši svarīgi intelektuālā īpašuma lietās, kurās iespējamā pārkāpuma pierādījumus jānodrošina ar kratīšanas orderiem, "*saisies contrefaçon*" vai "*saisies description*"²³, kā arī jūrlietās.

Turklāt konstatēts, ka grūtības radušās saistībā ar to nosacījumu piemērošanu, kurus Eiropas Kopienu Tiesa lietās C-391/95 (*Van Uden*) un C-99/96 (*Mietz*) noteica attiecībā uz pagaidu pasākumu izdošanu, kurus noteikusi tiesa, kurai nav jurisdikcijas skatīt lietu pēc būtības. Konkrēti, nav skaidrs, kā būtu jāinterpretē „reāla vienojošā saikne starp ierosinātā pasākuma būtību un teritoriālo jurisdikciju”. Tas jo īpaši tā ir gadījumos, kad pasākuma mērķis ir saņemt pagaidu maksājumu vai vispārīgāk – tas neattiecas uz īpašuma arestu.

Visbeidzot, prasība, ka pagaidu maksājumu gadījumā jāgarantē atmaksāšana, ir radījusi interpretācijas grūtības un var radīt lielas izmaksas, ja tiek uzskatīts, ka šādu atmaksāšanu var nodrošināt vienīgi ar pieteikuma iesniedzēja bankas garantiju.

3.7. Regulas un šķīrējtiesas saskare

Uz šķīrējtiesu šīs regulas darbības joma neattiecas. Šāda izslēgšana pamatojas uz to, ka šķīrējtiesas nolēmumu atzīšanu un izpildi regulē Ņujorkas 1958. gada konvencija, kurā visas dalībvalstis ir puses. Neraugoties uz izņēmumu plašo apjomu, konkrētos gadījumos regula ir interpretēta tā, ka tiek atbalstīta šķīrējtiesa un šķīrējtiesas nolēmumu atzīšana/izpilde. Spriedumi, kuros tiek iekļauts šķīrējtiesas nolēmums, bieži (bet ne vienmēr) tiek atzīti un izpildīti saskaņā ar regulu. Pamatojoties uz 31. pantu, var noteikt pagaidu pasākumus attiecībā uz šķīrējtiesas procesa būtību, ja strīda priekšmets ietilpst regulas darbības jomā²⁴.

Pētījums liecina, ka regulas un šķīrējtiesas saskare rada sarežģījumus. Konkrēti, kaut arī kopumā tiek atzīts, ka Ņujorkas 1958. gada konvencija darbojas apmierinoši, gadījumos, ja šķīrējtiesas atrunas spēkā esību atzīst šķīrējtiesa, bet neatzīst tiesa, notiek paralēli tiesas un šķīrējtiesas procesi; valstu tiesībās paredzētie procesuālie līdzekļi, kuru mērķis ir stiprināt šķīrējtiesas līgumu iedarbību (piemēram aizliegumi sākt vai turpināt tiesvedību citā

²³ Šajā sakarībā skat. Direktīvas 2004/48/EK 7. un 9. pantu.

²⁴ Lieta C-391/95 (*Van Uden*).

jurisdikcijā vai tiesā (*anti-suit injunctions*)), nav saderīgi ar regulu, ja ar tiem nepamatoti iejaucas jurisdikcijas noteikšanā saskaņā ar regulu, ko veic citu dalībvalstu tiesas²⁵; nav vienota piekritības sadalījuma attiecībā uz procesuālām palīgdarbībām²⁶; nav noteiktības attiecībā uz tādu spriedumu atzīšanu un izpildi, kurus tiesas pasludinājušas, neņemot vērā šķīrējtiesas atrunu; nav noteiktības attiecībā uz to, ka atzīstami un izpildāmi spriedumi par šķīrējtiesas atrunas spēkā esību vai šķīrējtiesas nolēmuma apšaubīšanu; nav noteiktības attiecībā uz to, kā atzīstami un izpildāmi spriedumi, kuros tiek iekļauts šķīrējtiesas nolēmums; un visbeidzot, Ņujorkas konvencijas regulētā šķīrējtiesas nolēmumu atzīšana un izpilde tiek uzskatīta par lēnāku un mazāk efektīvu nekā spriedumu atzīšana un izpilde.

3.8. Citi jautājumi

Papildus galvenajiem punktiem, kas tika skarti iepriekš, ir izvirzīti šādi jautājumi.

3.8.1. Darbības joma

Attiecībā uz darbības jomu, atskaitot iepriekš apspriesto jautājumu par šķīrējtiesām, būtiskas praktiskas problēmas nav konstatētas. Eiropas Kopienu Tiesas interpretējošos nolēmumos ir dotas atbilstīgas norādes, kā interpretējams termins „civillietas un komercietas” un izņēmumi no regulas darbības jomas. Tomēr vispārējais pētījums liecina, ka pastāv grūtības 71. panta praktiskā piemērošanā attiecībā uz regulas saistību ar konvencijām par konkrētiem jautājumiem.

3.8.2. Citi jurisdikcijas jautājumi

Attiecībā uz jēdzienu „domicils”, ziņojums liecina, ka tas, ka tiesas, pamatojoties uz regulas 59. panta 1. punktu, piemēro savā valstī pieņemto „domicila” jēdzienu, praksē grūtības nerada. Tomēr tiek uzskatīts, ka ir grūti noteikt, ka puses domicils ir citā dalībvalstī, saskaņā ar ārvalsts tiesību aktiem (59. panta 2. punkts).

Dažu jurisdikcijas noteikumu darbību varētu uzlabot. Piemēram, lietā C-462/06 (*Glaxosmithkline*) Eiropas Kopienu tiesa apstiprināja, ka 6. panta 1. punktu nepiemēro nodarbinātības lietu kontekstā. Turklāt pētījums liecina, ka var būt nepieciešams neizņēmuma jurisdikcijas pamats, kas balstīts uz kustamā īpašuma atrašanās vietu. Attiecībā uz izņēmuma jurisdikciju saistībā ar *in rem* tiesībām, ziņojumā pausta nepieciešamība iekļaut tiesas izvēli līgumos par biroja telpu īri, kā arī nepieciešamība pēc lielāka elastīguma saistībā ar brīvdienu mājokļu īri, lai novērstu tiesvedību tiesā, kas ir attālināta visām pusēm. Attiecībā uz izņēmuma jurisdikciju uzņēmējdarbības tiesību jomā, rodas jautājums par izņēmuma jurisdikcijas noteikumu un vienotas definīcijas trūkumu attiecībā uz jēdzienu uzņēmuma „mītne”, kā rezultātā var rasties pozitīvas un negatīvas jurisdikcijas kolīzijas.

Sarežģījumus rada arī 6. panta 2. punkta un 11. panta nevienāda piemērošana trešās personas tiesvedībai saskaņā ar 65. pantu. Konkrēti, attieksme pret trešām personām, kā arī personām, kas iesniedz prasību pret trešo personu, ir atšķirīga atkarībā no dalībvalstu procesuālajiem tiesību aktiem. Turklāt tiesām ir grūti novērtēt tādu spriedumu sekas, ko pasludinājušas citas dalībvalsts tiesas trešās personas vai pret trešo personu celtas prasības sakarā.

²⁵ Skat. Lietu C-185/07 (*West Tankers*).

²⁶ Skat. Lietu C-190/89 (*Marc Rich*). Šādas procesuālas palīgdarbības ir, piemēram, darbības ar mērķi iecelt vai atcelt šķīrējtiesnesi, noteikt šķīrējtiesas atrašanās vietu, pagarināt termiņu vai iecelt tiesas ekspertu pierādījumu saglabāšanai.

Jūrlietās tiek ziņots par grūtībām tādas tiesvedības koordinēšanā, kuras mērķis ir izveidot atbildības ierobežojuma fondu un individuālās atbildības procesos. Tāpat tiek ziņots, ka mākslīga ir atsauce uz transporta līgumam piemērojamām tiesībām, lai konosamentā noteiktu jurisdikcijas līguma saistošo spēku trešajai personai, kas ir konosamenta turētāja²⁷.

Patērētāju lietās regulas 15. panta 1. punkta a) apakšpunktā aptvertie patēriņa kredīta līgumi vairs neatbilst augošajam patēriņa kredīta tirgum, kurā attīstījušies dažādi citi kredīta produktu veidi, kā tas atspoguļots Direktīvā 2008/48 par patēriņa kredītlīgumiem²⁸.

Visbeidzot, ņemot vērā notiekošo darbu pie kolektīvās aizsardzības Kopienas līmenī, rodas jautājums, vai šīm īpašajām darbībām vajadzētu izstrādāt īpašus jurisdikcijas noteikumus.

3.8.3. *Citi ar atzīšanu un izpildi saistītie jautājumi*

Savā 2008. gada 18. decembra rezolūcijā Eiropas Parlaments aicināja Komisiju pievērsties jautājumam par publisko aktu brīvu apriti²⁹. Vispārējā pētījumā tiek konstatētas arī grūtības saistībā ar sodu brīvu apriti. Visbeidzot, pētījumā ir norādīti vairāki veidi, kā ierobežot izpildes procesu izmaksas.

²⁷ Skat. Lietu C-387/98 (*Coreck Maritime*).

²⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2008/48/EK (2008. gada 23. aprīlis) par patēriņa kredītlīgumiem un ar ko atceļ Direktīvu 87/102/EEK (OV L 133, 22.5.2008., 66. lpp.).

²⁹ Skat. Eiropas Parlamenta 2008. gada 18. decembra rezolūciju ar ieteikumiem Komisijai par Eiropas autentisko dokumentu, kas pieejama šādā adresē:
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0636+0+DOC+XML+V0//EN>.